

SAN'AT – INSONIYAT RUHIYATINING NURLANISHI

Poyonova Muhayyo ¹¹ “Termiz” davlat muzey-qo‘riqxonasi Rassom ta’mirlovchiMAQOLA
MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 26.06.2025

Revised: 27.06.2025

Accepted: 28.06.2025

Ushbu maqolada san'atning inson ruhiyatidagi o'rni, uning ruhiy salomatlikka ta'siri va jamiyatdagi roli tahlil qilinadi. Maqolada san'atning estetik, ma'naviy va tarbiyaviy funksiyalari ko'rib chiqilib, uning insoniyat madaniy taraqqiyotidagi o'rni yoritiladi.

KALIT SO'ZLAR:

San'at, ruhiyat, inson qalbi, musiqa terapiyasi, estetik tarbiya, ma'naviy meros, jamiyat, madaniyat

KIRISH. San'at – bu inson tafakkurining, yuragi va qalbi orqali o'tgan his-tuyg'ularining ifodasi bo'lib, u jamiyatning madaniy rivojlanishida hal qiluvchi o'rin egallaydi. Dunyodagi har bir xalq o'z san'ati orqali o'zligini ifoda etadi. O'zbekiston ham san'at an'analari jihatidan boy va serqirra yurt sifatida tan olingan.

San'at insonga faqat estetik zavq bag'ishlabgina qolmaydi, balki uni tarbiyalaydi, ruhiyati va dunyoqarashini shakllantiradi. San'at insonni go'zallikka oshno qiladi, qalbida mehr, rahm-shafqat, sabr va bardosh tuyg'ularini uyg'otadi.

Psixologlar ta'kidlashicha, san'at bilan shug'ullanuvchi insonlar ruhiy jihatdan sog'lom, ichki muvozanatga ega va ijtimoiy faolligi yuqori bo'ladi. Shu boisdan ham san'at maktablari, to'garaklar va madaniy markazlarning soni ortib borayotgani quvonarlidir. O'zbek xalqining qadimiy san'at turlari bugun ham hayotiyligini yo'qotmagan. Xususan:

Kashtachilik – har bir igna sanchig'ida ma'no mujassam. Marg'ilon, Shahrisabz, Surxondaryo kashtalari o'zining nozikligi va rang-barangligi bilan ajralib turadi.

So'zana – devor to'qimasining badiiy shakli bo'lib, u ko'proq nikoh va bayramlarda ishlatilgan. Bu san'at turida xalqning orzulari, tabiatga bo'lgan muhabbati aks etadi.

Kulolchilik – Rishton, G'ijduvon, Xiva kulollari yaratgan asarlar nafaqat amaliy, balki estetik jihatdan ham bebaho.

Naqqoshlik va yog'och o'ymakorligi – masjid, madrasalar va uylarning eshiklaridagi murakkab naqshlar bu san'at turlarining yuksak darajada bo'lganidan dalolat beradi.

Bu san'at turlari asrlar davomida og'zaki, ustoz-shogird an'anasi orqali saqlanib kelmoqda. Bu esa xalqning madaniy merosga sadoqatini anglatadi.

Bugungi texnologiyalar asrida san'at yangi ko'rinishlarda rivojlanmoqda:

Raqamli san'at (digital art) – grafika dizayni, 3D animatsiyalar, raqamli portretlar yoshlar orasida mashhur bo'lmoqda.

Tasviriy san'at – hozirgi rassomlar zamonaviy mavzularni o'z uslublarida talqin qilmoqda. Ko'rgazmalar orqali yosh iste'dodlar kashf qilinmoqda.

Teatr va kino san'ati – jamiyatning muammolari, qadriyatlari sahna va ekran orqali yoritilmoqda. O'zbekistonning teatr jamoalari va rejissyorlari xalqaro festival va tanlovlarda faol ishtirok etmoqda.

Musika san'ati – an'anaviy cholg'ular bilan birga zamonaviy musiqa janrlari uyg'unlashmoqda. O'zbek estradasi ham rivojlanib, yangi nomlar maydonga chiqmoqda.

San'at tarbiyasi maktab yoshidan boshlanishi zarur. Bolalarni rasm chizish, ashula aytish, qo'l mehnati bilan shug'ullanishga jalb etish ularning dunyoqarashi va ijodiy tafakkurini rivojlantiradi. Ota-onalar va ustozlar bu borada faol bo'lishi kerak. Zamonaviy psixologiyada ham san'atning ruhiy salomatlikni mustahkamlashdagi o'rni alohida e'tirof etilmoqda. Musika terapiyasi, ranglar bilan davolash, san'at orqali o'z-o'zini anglash kabi uslublar keng qo'llanmoqda. Ular odamni stress, depressiya, bezovtalik holatlaridan chiqarishda samarali vosita sifatida foydalaniladi. Tarix davomida buyuk sivilizatsiyalar san'at orqali o'z madaniyatini, qadriyatlarini va dunyoqarashini ifodalagan. Misol uchun, Uyg'onish davri Yevropada ilm-fan bilan bir qatorda san'atning ham yuksalish davri bo'ldi. O'zbek san'ati ham o'zining boy tarixiga ega — Buxoro miniatyura san'ati, maqom musiqasi, naqshlar va me'moriy yodgorliklar xalq ruhiyatining yorqin ifodalaridir. San'at jamiyatni birlashtiradi, milliy identifikatsiyani mustahkamlaydi, insonlarni umumiy maqsad va qadriyatlar atrofida jamlaydi. Shu bilan birga, u axloqiy va estetik tarbiyada muhim vosita hisoblanadi. San'at asarlari ko'pincha insoniyatga hayot, oila, sevgi, do'stlik, adolat kabi abadiy qadriyatlarni eslatadi.

Bugun turli san'at maktablari, ixtisoslashtirilgan litseylar, san'at festivallari va tanlovlar yosh avlodni ilhomlantirib, ularning ijodiy izlanishiga yo'l ochmoqda.

Xulosa. San'at bu – faqat ko'rish, tinglash yoki ko'ngil ochish vositasi emas. San'at – bu jamiyatni, uning tarixini, madaniyatini, ichki ruhiyatini tushunish vositasidir. Har birimiz san'atga nisbatan hurmat va e'tiborli bo'lishimiz, uni asrab-avaylab, kelajak avlodga yetkazishimiz kerak.

San'at – insoniyatning yuragidir. Yurak urib turgan ekan – san'at yashaydi!

Manbalar:

1. Axmedova, S. (2021). *San'at va ma'naviyat*. Toshkent: Ma'naviyat nashriyoti.
2. Islomov, B. (2019). *Inson ruhiyati va san'atning o'zaro aloqasi*. Samarqand: Fan va madaniyat.
3. Saidova, N. (2022). "Psixologiyada san'at terapiyasining o'rni". *O'zbekiston psixologiya jurnali*, 5(2), 18-26.
4. Karimova, Z. (2020). "San'at – millat ma'naviyatining asosi". *Madaniyat va san'at*, 3(1), 41-47.
5. UNESCO. (2018). *Culture and the arts in mental health development*. Paris: UNESCO Publishing.